

ВИПРОБУВАННЯ

1

— Курсанте Піркс!

Голос Віслячого Лужка вирвав його з глибини солодких марень. Він саме пригадав про те, що у кишенці для годинника у старих цивільних штанах, схованих на дні шафи, лежить двокронова монета. Срібна, дзвінка, забута. Ще хвилину тому він точно знав, що там нічого немає, може, тільки стара поштова квитанція, але поступово переконав себе, що монета може там бути, і коли Віслячий Лужок назвав його ім'я, він уже в цьому не сумнівався. Він уже відчував її округлість і бачив, як вона розпирає кишеньку. Він міг сходити в кіно — і залишиться ще півкрони. А якщо тільки на хроніку, то залишиться півтори, крону він би відклав, а на решту зіграв би на автоматах. А якщо автомат зламається і почне без кінця сипати мідяки просто у простягнуту долоню, тільки встигай розсовувати по кишенях і знову підставляти руку... сталося ж таке зі Смігою! Він уже згинався під тягарем чарівного багатства, яке неочікувано звалилося йому на голову, коли його з мрій вирвав Віслячий Лужок.

Викладач, як завжди склавши руки за спиною і спираючись на здорову ногу, спитав:

— Курсанте Піркс, що б ви зробили, якби у патрульному польоті зустріли корабель з іншої планети?

Піркс так відкрив рот, наче намагався вигнати з себе правильну відповідь. Він виглядав як остання людина на Землі, яка знає, що треба робити, коли зустріне ракету прибульців з інших планет.

— Я б наблизився, — промовив він приглушеним, якимсь дивно згрубілим голосом.

Аудиторія завмерла. Це обіцяло бути цікавішим за лекцію.

— Дуже добре, — по-батьківськи підбадьорив його Віслячий Лужок. — І що далі?

— Я би пригальмував, — випалив курсант Піркс, відчуваючи, що вже далеко вийшов за передню лінію своїх знань. Гарячково взявся шукати у спорожнілій голові якісь параграфи «Поведінки у Просторі». Здавалося, що він у житті туди не заглядав. Відтак скромно потупив очі й побачив, як Сміга щось шепоче одними губами. А зрозумівши підказку, вголос повторив її, перш ніж сенс сказаного дійшов до нього.

— Я б їм представився.

Уся аудиторія як один зайшлася сміхом. Віслячий Лужок тримався до останнього, але і він вибухнув нестримним сміхом. Однак дуже швидко опанував себе і посерйознішав.

— Курсанте Піркс, завтра зайдете до мене з бортовим журналом. Курсанте Берст!

Піркс сів дуже обережно, неначе стілець був зі скла, яке ще не встигло повністю застигнути. Він зовсім не ображався на Смігу. Таким вже був той Сміга — він не міг пропустити нагоди, якщо та підвернулась. Він не чув ані слова з того, що говорив Берст, — той саме креслив на дошці криві, а Віслячий Лужок, як завжди, глушив відповіді електронного Обчислювача, так що той, хто відповідав, врешті заплутувався у розрахунках. Статут дозволяв використовувати Обчислювач як допомогу, але Віслячий Лужок мав власну теорію щодо цього: «Обчислювач така ж людина, — казав він, — і може зіпсуватися». Піркс не ображався на Віслячого Лужка. Він узагалі ні на кого не ображався. Майже ніколи. Через п'ять хвилин він уже стояв перед магазином на вулиці Дієргоффа і роздивлявся виставлені

у вітрині газові пістолети. З них можна було стріляти сліпими, кульовими і газовими патронами — повний комплект і сотня набоїв коштує шість крон. Зрозуміло, що він усе це уявляв і на Дієргоффа також перебував лише у мріях.

Після дзвінка курсанти ринули до виходу — але без крику і тупоту, як перший чи другий курси; зрештою, вони вже не діти! Заледве чи не половина курсу подалась у їдальню — в таку пору там не було нічого попоїсти, проте можна було зустріти нову офіціантку. Кажуть, що вона гарненька. Піркс повільно спускався сходами, минаючи скляні стелажі, заставлені зоряними глобусами, і надія на те, що в кишенці дійсно є двокронова монета, танула з кожним кроком. На останній сходинці він уже точно знав, що її там ніколи й не було.

Під аркою воріт стояли Берст, Сміга і Паярц, з яким вони півроку сиділи за одним столом на космодезії. Ще тоді він замазав тушшю всі зірки в атласі Піркса.

— У тебе завтра пробний політ, — сказав Берст, коли Піркс порівнявся з ними.

— Прекрасно, — відгукнувся він флегматично. Його так просто не розведеш.

— Не віриш — прочитай! — Берст тицьнув пальцем у скло дошки оголошень.

Піркс хотів пройти далі, але голова якось сама повернулася. У списку було тільки три імені. «Курсант Піркс», — чорним по білому зазначалось там зверху.

Якусь мить він нічого не бачив.

Потім десь здалеку почув власний голос, який промовляв:

— Ну то й що? Я ж сказав: прекрасно.

Він минув їх і пішов далі доріжкою поміж клумбами. Цього року тут було безліч незабудок, майстерно висаджених у формі ракети, що приземляється. Квіти жовтцю зображали випускний вогонь, але вони вже

відцвіли. Піркс не бачив ні клумб, ні доріжки, ні незабудок, ані Віслячого Лужка, що спішним кроком вийшов з бічного крила Інституту і на якого він ледве не налетів у воротах, віддаючи честь перед самим його носом.

— А, Піркс! — сказав Віслячий Лужок. — Ви завтра відлітаєте? Хорошої тяги! Може, вам пощастить зустріти тих — з інших планет.

Гуртожиток знаходився навпроти, у парку, за великими плакучими вербами. Будинок стояв біля ставка, а бічне крило височіло над самою водою, завершуючись кам'яними колонами. Хтось пустив таку байку, ніби ці колони були привезені просто з Місяця — нісенітниця, зрозуміло, — але першокурсники зі священним тремтінням вирізали на них свої ініціали і дати. Десь там було й ім'я Піркса — він старанно видовбав його чотири роки тому.

У своїй кімнаті — такій маленькій, що мешкати у ній міг тільки сам, — він довго не міг вирішити, чи варто відкривати шафу. Він точно пам'ятав, де лежать його старі штани. Їх заборонялося залишати у себе, тому він і залишив їх. Ну, яка ще від них може бути користь? Він примружився, сів навпочіпки, через прочинені дверцята просунув руку всередину шафи — і намацав кишеньку. Хто би сумнівався — він так і знав. Вона була порожньою.

2

Він стояв в ненадутому комбінезоні на сталевому помості, під самим дахом ангару, тримаючись ліктем за протягнутий замість поручнів трос, позаяк обидві руки його були зайняті. В одній він тримав бортовий журнал, в іншій — шпаргалку. То була шпаргалка, яку позичив йому Сміга, — подейкували, що він пролітав

з нею увесь курс. Щоправда, неясно було, як вона поверталася назад, адже після першого пробного польоту курсантів відразу ж відправляли на Північ, на Базу, де вже йшла підготовка до випускних іспитів. Та все ж таки якось вона поверталася — не скидали ж її з парашутом? Звичайно, це лише жарт.

Він стояв на сталевій пружинистій дошці над сорокаметровою безоднею, і гаяв час, роздумуючи, обшукватимуть його чи ні — бо, на жаль, таке траплялося. У пробні польоти курсанти брали найнесподіваніші речі, на які існувала найсуворіша заборона, — починаючи від плескатих фляжок з горілкою і закінчуючи жувальним тютюном та фотографіями знайомих дівчат. Не кажучи вже, звісно, про шпаргалки. Піркес довго шукав на собі місце, де б її заховати. Він перезаховував її разів із п'ятнадцять — у черевик під п'ятку, між двома шкарпетками, за край черевика, у внутрішню кишеню комбінезона, в маленький зоряний атлас — такий брати дозволялося, — підійшов би і футляр для окулярів, але, по-перше, йому знадобився би величезний футляр, а по-друге, він їх не носив. Трохи пізніше він зрозумів, що якби він таки носив окуляри, його б не зарахували в Інститут.

Отже, він стояв на сталевому помості в очікуванні обох інструкторів і Шефа, але вони чомусь запізнювалися, хоча старт було призначено на дев'ятнадцяту сорок, а годинник вже показував дев'ятнадцяту двадцять сім. Якби він мав хоч шматочок пластиру, то приліпив би шпаргалку під пахвою. Кажуть, що малюк Джеркес так і зробив, а коли інструктор до нього доторкнувся, він запищав, мовляв, боїться лоскоту — і проскочив. Однак Піркес не був схожий на людину, яка боїться лоскоту. Він це знав і не обманював себе щодо цього. Тому він просто тримав шпаргалку в правій руці, та невдовзі йому спало на думку, що доведеться зі всіма ручкатися, і тому перекинув шпаргалку в ліву руку,

а бортовий журнал навпаки — з лівої у праву. Маніпулюючи у такий спосіб, він непомітно розхитав сталевий поміст, який уже розгойдався, наче трамплін. Зненацька почулися кроки на другій стороні. Він не відразу їх побачив, під дахом ангару було темно.

Заради такої нагоди всі з'явилися в мундирах, стрункі й підтягнуті, особливо Шеф. А на ньому, на курсантові Пірксі, був комбінезон, який навіть без повітря виглядав як двадцять складених докупи обладунків, наче у воротаря регбі, до того ж по обидві сторони високого коміра звисали розніми інтеркому і дальнього радіозв'язку, на шії теліпався шланг кисневого апарата з вентилям на кінці, а у спину врізався резервний балон, у подвійній протипітній білизні було пекельно спекотно, та найбільше йому дошкуляв пристрій, завдяки якому в польоті не потрібно відлучатися в туалет (втім, у ракеті першого ступеня, яка слугувала для пробних польотів, вийти кудись у туалет було би проблемою).

Раптом цілий поміст почав підстрибувати. Хтось ішов ззаду — це був Берст, у такому самому комбінезоні. Він різко віддав честь рукою у величезній рукавиці і став так близько від Піркса, немовби насправді вирішив зіпхнути його вниз.

Щойно керівництво рушило вперед, Піркс здивовано запитав:

— Хіба ти також летиш? Тебе ж не було у списку.

— Брендан захворів. Я лечу замість нього, — відповів Берст.

Пірксові на хвилю стало якось ніяково. Зрештою, це була рідкісна, справді-таки єдина можливість хоча б на міліметр піднятися до тих недосяжних висот, туди, де поживав собі Берст, і так, ніби його зовсім це не хвилювало. У них на курсі він був не лише найздібнішим, із цим Піркс ще якось змирився, він навіть з повагою ставився до математичних талантів Берста, відколи

мав нагоду спостерігати, як вправно Берст змагався з електронним Обчислювачем, відставши лише при обрахунку коренів четвертої степені; Берст не тільки мав заможних батьків і не потребував поринати у мрії про копійки, що завалилися в старих штанах, а й демонстрував чудові результати у легкій атлетиці, а ще він стрибав як дідько, прекрасно танцював і, що тут приховувати, був напрочуд вродливий, чого не можна було сказати про Піркса.

Вони йшли довгим помостом поміж заґратованими консолями перекриттям, минаючи виставлені в ряд ракети, аж раптом їх залило яскраве світло, бо тут перекриття вже було розсунене на двісті метрів. Над величезними бетонними воронками, які вбирали і відводили полум'я викиду, поруч височіли два конусоподібні велетні — принаймні Пірксові вони здалися гігантськими: сорок вісім метрів заввишки й одинадцять у діаметрі в самому низу біля прискорювачів.

До вже відкритих люків були перекинуті місточки, але прохід перегороджували маленькі червоні прапорці на гнучких флагштоках і свинцевих підставках. Піркс знав, що сам відсуне прапорець, коли на питання, чи готовий він виконати завдання, відповідь «готовий», — і зробить це вперше в житті. Зненацька його охопило передчуття, що при відсовуванні прапорця він спіткнеться об трос і неодмінно розтягнеться на помості, — таке траплялося. Але якщо таке з кимось траплялося, то з ним станеться *напевне*: йому навіть інколи здавалося, що він невдачливий. Викладачі ж дивилися на це зовсім інакше — мовляв, він роззява, макуха і вічно думає про що завгодно, тільки не про те, про що треба було б думати. Пірксові і справді на превелику силу давалися слова. Поміж його вчинками і думками, втіленими в слова, існувала хоч і не прірва, але якась ніби перешкода, що ускладнювала йому життя. Викладачі не здогадувалися про те, що Піркс був мрійником. Про

це не здогадувався ніхто. Вважалося, що він взагалі ні про що не думає. А це було не так.

Краєчком ока він побачив, що Берст вже стоїть, як і годиться — за крок від перекинутого до люка ракети містка, виструнчившись і притиснувши руки до ненадутого гумового комбінезона.

Він подумав, що Берсту личить навіть цей дивакуватий костюм, немовби зшитий із сотні футбольних м'ячів, і що комбінезон Берста по-справжньому не надутий, тоді як його власний надутий якось нерівномірно, і через те в ньому так незручно ходити, що доводиться широко розставляти ноги. Він поставив ноги якомога тісніше, але каблучки все одно не сходилися. Чому ж вони сходилися у Берста? Незрозуміло. Втім, коли б не Берст, він геть забув би про те, що потрібно стати «струнко» спиною до ракети й обличчям до трьох чоловіків у мундирах. Спершу вони підійшли до Берста — припустимо, лише тому, що той починався на «Б», але і це не було чистою випадковістю, вірніше, було випадковістю не на користь Піркса: йому завжди доводилося довго мучитися в очікуванні виклику, і він щоразу нервував, бо якщо вже й повинно статися щось погане, то краще б воно сталося відразу.

Він чув щось з п'ятого на десяте з того, що говорили до Берста, який стояв струною і відповідав так швидко, що Піркс нічого не зрозумів. Потім вони підійшли до нього, і коли Шеф почав говорити, Піркс раптом пригадав, що сьогодні летіти повинні були троє, а не двоє, куди ж подівся третій? На щастя, він все ж почув слова Шефа і в останню мить встиг випалити:

— Курсант Піркс до польоту готовий!

— Гмм... так, — протягнув Шеф. — І курсант Піркс заявляє, що є здоровий тілом та духом — гмм — у межах своїх можливостей?

Шеф любив прикрашати такі стереотипні запитання і міг собі це дозволити — на те він і був Шефом.

Піркс підтвердив, що він здоровий.

— На час польоту призначаю Вас, курсанте Піркс, пілотом, — проказав сакраментальну фразу Шеф і продовжив: — Завдання: вертикальний старт на половину потужності прискорювачів. Вийти на еліпс Б-68. Потім ввести поправку для виходу на постійну орбіту з періодом обертання 4 години 26 хвилин. На орбіті вже чекають два кораблі прямого зв'язку типу Ю-2. Вірогідна зона радарного контакту — сектор III, супутник PAL з допустимим відхиленням — шість кутових секунд. Встановити радіотелефонний зв'язок з метою узгодження маневру. Маневр: зійти з постійної орбіти курсом 60 градусів 24 мінута північної широти, 115 градусів 3 мінута 11 секунд східної довготи. Початкове прискорення 2,2 g. Кінцеве прискорення після 83 хвилин — нуль. Підтримуючи радіотелефонний зв'язок, пілотувати обидва Ю-2 у строю трикутником до Місяця, потім вийти на тимчасову орбіту в його екваторіальній зоні згідно з вказівками Luna-PELENG, переконатися, що обидва кораблі знаходяться на орбіті, і зіходячи з неї та вибираючи прискорення й курс самостійно, повернутися на постійну орбіту в зоні супутника PAL. Там чекати подальших наказів.

Курсанти говорили, що скоро замість нинішніх шпаргалок з'являться електронні — мікроелектронні мізки завбільшки з вишневу кісточку, які можна буде носити у вусі або під язиком, і вони завжди підкажуть, що вам потрібно в дану хвилину. Але Піркс у все це не вірив і цілком слушно вважав, що якщо щось таке з'явиться, то курсанти тоді вже будуть не потрібні. Поки ж йому випало самому повторити завдання — і помилився він тільки раз, зате ґрунтовно, сплутавши хвилини і секунди часу з секундами і мінутами довготи та широти. Після чого спітнілий, наче миша, у своїй протипітній білизні під товстою оболонкою комбінезона, він став чекати подальшого розвитку подій.

Повторити завдання — повторив, але зміст його все ще не доходив до нього. Зате лиш одна думка вертілася в його голові: «Але й дали мені лупня!».

У лівій руці він стискав шпаргалку, а правою протягнув Шефові бортовий журнал. Усний переказ був просто педантством: все одно завдання вручалось у письмовому вигляді, з накресленим початковим відтинком курсу. Шеф вклав конверт із завданням в кишеньку, приклеєну до обкладинки журналу, повернув журнал Пірксу і запитав:

— Пілоте Піркс, ви готові до старту?

— Готовий! — відповів пілот Піркс.

У цю хвилину йому хотілося лише одного: опинитися в пілотній кімнаті. Аби лише розстебнути комбінезон, хоч би під шиєю!

Шеф відступив на крок.

— До раке-е-т! — крикнув він сильним, сталевим голосом, який, наче дзвін, заглушив безнастанний гомін величезного ангара.

Піркс розвернувся по колу, схопив червоний прапорець, спіткнувся об трос огорожі, та в останню мить утримав рівновагу і важко, немовби Голем, зійшов на вузький місток. Він був ще тільки на середині, коли Берст (ззаду він таки нагадував футбольний м'яч) вже входив у свою ракету. Піркс перекинув ноги всередину, вхопився за товсту обшивку люка, з'їхав по еластичному жолобу вниз, не торкаючись перекладин («перекладини — тільки для пілотів при смерті», як примовляв Віслячий Лужок), і почав закривати люк. Вони відпрацьовували це на тренажерах, а потім на справжньому люкові, знятому з ракети і встановленому посередині навчального залу. Сотні, тисячі разів, до посиніння — ліве руків'я, праве руків'я, півоберта, перевірити герметичність, обидва руків'я до кінця, дотиснути, перевірити герметичність під тиском, задраїти внутрішню кришку люка, висунути

протиметеоритний екран, покинути вхідний тунель, замкнути дверцята кабіни, дотиснути, руків'я, друге руків'я, стопор, усе.

Піркс подумав, що Берст, мабуть, давно вже сидить у своєму скляному ковпаку, тоді як він сам ще докручує маховик запертя, — і тут же згадав, що вони стартують не одночасно, а із шестихвилинним інтервалом, так що поспішати нема куди. І все-таки краще заздалегідь сидіти на своєму місці з увімкненим радіофоном — принаймні почуєш команди, які віддають Берсту. Цікаво, а яке ж завдання у нього?

Світло в кабіні ввімкнулося автоматично, щойно він задраїв зовнішню покривку люка. Замкнувши все своє добро на усі замки, він по невеликих східцях, вистелених шорстким і водночас м'яким пластиком, перейшов на місце пілота.

Дідько його знає, чому в цих маленьких одномісних ракетах пілот сидів у великій — три метри в діаметрі — скляній банці. Банка ця, хоча й абсолютно прозора, була, звичайно ж, не зі скла, і до того ж пружинила на кшталт товстої, дуже твердої гуми. Цей пухир із розкладним кріслом пілота знаходився всередині самої кермової кабіни, трохи конусоподібної, так що пілот у своєму «кріслі дантиста» (так його йменували курсанти) міг вільно обертатися по вертикальній осі й крізь прозорі стінки пухиря, в якому він був ув'язнений, бачив усі циферблати, індикатори, передній, задній і бічний екрани, табло обидвох обчислювачів й астрографа, а також — святая святих — траєктометр, який на матовому опуклому склі позначав яскравою, товстою лінією шлях ракети відносно нерухомих зірок у проекції Гарельсбергера. Елементи цієї проекції потрібно було знати напам'ять і вміти зчитувати з приладів у будь-якому положенні, навіть виснучи ногами догори. Ліворуч і праворуч від пілота, котрий уместився в кріслі, розташовувалися чотири головні руків'я реактора і кер-

мових дюз для відхилення, три аварійні руків'я, шість важелів малого пілотажу, важелі пуску і неробочого ходу, регулятори потужності тяги і продування дюз; над самою підлогою — велике колесо зі спицями для кондиціонування та кисневого регулювання, руків'я протипожежного пристрою й катапульти реактора (на випадок виникнення неконтрольованої ядерної реакції), тросик із зашморгом, закріпленим на верхній частині шафки з термосами і їжею, а під ногами — гальмівні педалі з м'яким покриттям і петлями у вигляді пасків і ще педаль аварійної евакуації: якщо на неї натиснути (для цього потрібно було ногою розбити її ковпачок), пухир катапультивався разом із кріслом, пілотом та парашутом з кільцем на грудях.

Окрім цієї головної мети — порятунку пілота у випадку раптової аварії, — налічувалося не менше восьми вкрай важливих причин, через які потрібен був скляний пухир, і за сприятливіших умов Піркс навіть міг би на одному подиху назвати їх усі, але жодна з них не здавалася йому (та й іншим курсантам) досить вагомою.

Умостившись як слід, він, заледве згинаючись в поясі, почав під'єднувати усі звисаючі трубки, кабелі і дроти, що стирчали з нього, до рознімачів, які нащетинилися з крісла (причому щоразу, коли він нахилився вперед, комбінезон м'якою булкою впирався йому в живіт), і, звичайно, переплутав кабель радіофону з підігрівальним; добре, що вони мали різну різьбу, але помилку він виявив тільки тоді, коли з нього почав сходити сьомий піт; нарешті стиснуте повітря, шиплячи, миттєво наповнило комбінезон, і Піркс, полегшено зітхнувши, відкинувся назад, прилаштовуючи лівою і правою рукою обидва стегново-наплічні ремені.

Правий захищався відразу, але лівий чомусь не піддавався. Комір, напнутий наче автомобільна шина,

не дозволяв озирнутися, він же безуспішно тикав на-осліп широкою застібкою ремня — а в навушниках вже заговорили приглушені голоси:

— ...Пілот Берст на АМУ-18! Старт по радіофону на рахунок нуль. Увага — готовий?

— Пілот Берст на АМУ-18 готовий до старту по радіофону на рахунок нуль! — миттєво викарбував Берст.

Піркс вилаявся — і карабін зашипнувся. Він відкинувся у м'яке крісло настільки знесилений, немовби щойно повернувся з довготривалого міжзоряного рейсу.

— До старту — двадцять три... До старту — двадцять два... два... — бубоніло в навушниках.

Розказували, що якимось, почувши гучне «нуль», одночасно стартували обидва курсанти — той, кому й належало, та інший, котрий поряд чекав своєї черги, — і вертикальними свічками йшли за якихось двісті метрів один від одного, ризикуючи будь-якої миті зіткнутися. Принаймні так подейкували на курсі. І нібито відтоді запалювальний кабель під'єднують в останню мить, дистанційно, і це робить особисто комендант космодрому зі своєї скляної кабіни керування — так що весь цей відлік був чистим блефом. Але як там є насправді, ніхто не знав.

— Нуль! — загриміло в навушниках, і одночасно до Піркса долинув приглушений, протяжний гул, крісло ледь здригнулося, відбиті іскринки світла ледь ворухнулися у прозорій оболонці, під якою він лежав розпростершись і вдивлявся в стелю — тобто в астрограф, в індикатори циркуляції охолодження, тяги головних дюз, допоміжних дюз, щільності потоку нейтронів, ізотопного забруднення і ще вісімнадцять інших, з яких половина стежить лише за станом прискорювача; тремтіння послабшало, стіна глухого гуркоту пройшла десь поруч і потонула там, угорі, так ніби в небі піднімали невидиму завісу; грім котився

все далі, стаючи все більше схожим на відгомін далекої грози; нарешті запала тиша.

Щось зашипіло і задзижчало — він навіть не встиг злякатися. Це автоматичне реле ввімкнуло заблоковані раніше телеекрани: якщо поруч хтось стартував, об'єктиви закривалися ззовні, щоби їх не пошкодило сліпуче полум'я атомного викиду.

Піркс подумав, що такі автоматичні пристрої дуже корисні — таким ось побитом він розмірковував про те і про се, поки раптом не відчув, що його волосся під випуклим шоломом стає дибки.

«О Господи, я ж лечу! Я, я зараз лечу!!!» — промайнуло у нього в голові.

Тремтячими руками він почав готувати руків'я до старту — тобто доторкатися до них у потрібному порядку, рахуючи про себе: перше — друге — третє... а де четверте?.. — потім це... так, ось цей індикатор... і педаль... ні, не педаль... ага, ось воно... червоне руків'я, зелене, потім на автомат... так... чи червоне після зеленого?!

— Пілот Піркс на АМУ-27! — перервав його роздуми голос, що бив у саме ухо. — Старт по радіофону на рахунок нуль! Увага — готовий?

«Ще ні!» — намагалося щось крикнути вустами пілота Піркса, але він відповів:

— Пілот Бе... пілот Піркс на АМУ-27 готовий... е-е... до старту по радіофону на рахунок нуль!

Він ледве не сказав «пілот Берст», тому що добре запам'ятав, як той відповідав. «Ідіоте!» — вилаяв він самого себе у тиші, що запала. Автомат (і чому це у всіх автоматів голос унтер-офіцера?) уривчасто гавкав:

— До старту шістнадцять... п'ятнадцять... чотирнадцять...

Пілот Піркс обливався потом. Він намагався згадати щось страшенно важливе — він знав, що це питання життя і смерті, — і ніяк не міг.

— ...шість... до старту п'ять... чотири...

Мокрими пальцями він стиснув руків'я старту. Добре, що хоч шорстке. Невже усі так потіють? Напевно, всі — аж нараз навушники гаркнули:

— Нуль!!!

Його рука сама — абсолютно сама — потягнула за руків'я і, довівши його до середини, завмерла. Загуркотіло. Немов еластичний прес впав йому на груди і на голову. «Прискорювач», — встиг лише згадати, як в очах потемніло. Проте не дуже сильно і лише на хвилю. Коли зір повернувся до нього — хоча важкість, що розлилася по всьому тілу, не відпускала вже ні на мить, — екрани, принаймні ті три, що були просто перед ним, вирували так, ніби з мільйона каструль одночасно збігло молоко.

«Ага, пробиваю хмари», — здогадався він. Тепер думки текли повільніше, якомсь сонливо, зате він був абсолютно спокійний. Через якийсь час його охопило почуття, ніби він — лише глядач якоїсь трохи смішної сцени: парубок розвалився в «кріслі дантиста» і — ні рукою, ні ногою; хмари зникли, небо ще віддає синявою, але якоюсь наче піддробленою, немов підведене тушшю, а на ньому ніби проглядаються зірки — чи це не зірки?

Так, це були зірки. Стрілки снували по стелі, по стінах, кожна на свій лад, щось показуючи, і за всіма потрібно стежити, а в нього тільки пара очей. Проте у відповідь на короткий писк, що відлунював у навушниках, його ліва рука сама — знову сама — потягнула руків'я викидача прискорювача. Відразу стало трохи легше — швидкість 7,1 за секунду, висота 201 кілометр, задана траєкторія старту закінчується, прискорення 1,9, можна сісти, і взагалі — тепер все тільки й починається!

Він саме повільно всідався, натискаючи на підлокітники і піднімаючи тим самим спинку крісла, — і раптом аж затерп.

— Де шпаргалка?!

Це й була та неймовірно важлива річ, про яку він ніяк не міг згадати. Він нишпорив очима по підлозі, так ніби навкруги зовсім не було безлічі індикаторів, що мигали зі всіх сторін. Шпаргалка валялася під самим кріслом — він нахилився, ремені, зрозуміло, не пустили, часу вже не було, і з таким почуттям, немов він стоїть на самісінькій вершині високої вежі й летить разом з нею в прірву, він видобув із наколінної кишені бортовий журнал і вийняв з конверта завдання. Нічого не зрозуміти — де ж до дідька та орбіта В 68? Ага, ось вона! Він глянув на траєктометр і почав входити в поворот. Аж дивно — до цього часу все йшло як належить.

На еліпсі Обчислювач прихильно видав дані для поправки, він знову маневрував, зіскочив з орбіти, занадто різко пригальмував, упродовж десяти секунд прискорення досягало 3 g, але йому це було хоч би що, фізично він був дуже міцний («Були б у тебе такі мізки, як біцепси, — говорив Віслячий Лужок, — то, може, з тебе й вийшло б щось путне!»); з поправкою вийшов на постійну орбіту, по радіофону повідомив дані Обчислювачу, той нічого не відповів, на його табло пропливали синусоїди неробочого ходу, Піркс прогарчав дані ще раз — ну звичайно, він забув перемкнутися, — перемкнув радіофон, і на табло вискочила мерехтлива вертикальна лінія, а всі віконця дружно показували самі одиниці. «Я на орбіті!» — зрадив він. Так, але період обертання був 4 години 29 хвилин, а потрібно — 4 і 26. Тепер він вже абсолютно не думав, допустиме таке відхилення чи ні. Він напружував пам'ять, навіть міркував, чи не відстебнути ременів — шпаргалка лежала під самим кріслом, але хто його знає, може, в ній цього й нема, — і раптом згадав, що говорив їм на лекціях Кааль: «Орбіти розраховуються з похибкою 0,3 відсотки»; про всяк випадок увів дані в Обчислювач:

похибка була в нормі. «Ну, більш-менш», — сказав він собі і лише тепер роззирнувся по-справжньому.

Сила тяжіння зникла, але він був прив'язаний до крісла на совість — тільки відчував надзвичайну легкість. Передній екран — зірки, зірки і блискучо-бура смужка в самому низу, бічний екран — нічого, лише чорнота і зірки. Нижній екран — ага! Піркс зацікавлено роздивлявся Землю: він мчав над нею на висоті від 700 до 2400 кілометрів на різних ділянках орбіти, Земля була величезна, заповнювала цілий екран, він саме пролітав над Гренландією — адже це Гренландія? — доки він розмірковував, що ж це, під ним вже була Північна Канада. Навколо полюса виблискували сніги, океан був фіолетово-чорний, опуклий, гладкий, немовби відлитий з металу, хмар було напрочуд мало, наче по опуклій поверхні подекуди розмазали рідку кашку. Піркс поглянув на годинник. Він летів уже сімнадцять хвилин.

Тепер потрібно було впіймати виклики PAL і, проходячи через його зону, стежити за радаром. Як називаються ті два кораблі? RO? Ні, JO — а номери? Він заглянув у листок завдань, відтак запхав його в кишеню разом із бортовим журналом і ворухнув регулятор налаштування у себе на грудях. Ефір заповнювало попискування і потріскування, PAL — який його код? ага, Морзе, — він напружував слух, поглядав на екрани, Земля неквапливо оберталася під ним, зірки швидко пропливали в екранах, а PAL кудись запропастився — не видно його і не чути.

Раптом він почув дзижчання.

«PAL? — подумав він і тут же відкинув цю думку. — Дурниці, супутники не дзижчать. А що тоді дзижчить?»

«Нічого не дзижчить, — відповів він сам собі. — Тоді що ж це таке? Аварія?»

Він якось навіть і не злякався. Що ще за аварія, якщо він летить із вимкненим двигуном? Бляшанка